

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים משיעור בפרשת השבוע שנמסר

בבית הכנסת "קהל חסידים" בשכונת רמת אלחנן בני ברק ביום חמישי בשעה 21:30

גליון מספר 990

פרשת שופטים שנת תשפ"ו

"לא תטה משפט... ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני

חכמים ויסלף דברי צדיקים" (טז, יט)

בתחלה נקט הכתוב בלשון יחיד – "לא תטה משפט... ולא תקח שחד". מדוע אפוא אינו מסים שהשחד יעור את עיני "החכם" אלא "עיני חכמים"? כך שואל ה"תורי זהב".

ותרץ: בדין יושבים שלשה דינים ומעלה. נמצא, שאם אחד לקח שחד, הרי עדין ישנם שני דינים שלא לקחו שחד, ומאחר שהם הרב – בכחם להטות הכף לדין אמת.

אמנם, כאשר יקבל אחד הדינים שחד, הוא יטהר את השרץ בק"י טעמים, וישיטל בכל כחו לשכנע גם את האחרים בצדקת דבריו...

זהו שאמרה תורה: אם תקח שחד – השחד הזה עלול לעור גם את עיני החכמים האחרים!

"על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד" (יז, ו)

מפסוק זה הביא האדמו"ר מסוכאטשוב, בעל ה"אבני נזר", רבי אברהם בורנשטיין זצ"ל, אסמכתא ואזהרה ליהודים המקרימים יד בתורת ישראל, ובוחרים ללכת להדין בערכאות של אמות העולם, כתגובה לשמועה שנגמרה לו על פי יש מיהודי סוכאטשוב ההולכים להדין בערכאות.

האדמו"ר אסף את הצבור בבית המדרש הגדול ואמר להם: "הכתוב אומר 'בפסח ליום חגנו', וחז"ל למדונו, כי ביום הדין מתפסח הירח, משום שהקטגור זקוק לשני עדים נצחיים, הלא הם השמש והירח, שיעידו על הנעשה בקרב שוכני הארץ, ומאחר שהירח מסתתר, שוב אין השמש לבדה מסוגלת להעיד, שכן עד אחד אינו נאמן בדיני ישראל".

"אולם" – המשיך הרבי – "כאשר הולכים בני ישראל לערכאות הגויים, ודיני עכו"ם מוצאים חן בעיניהם, הרי שבקד מניפים הם את כחו של הקטגור בפרום, והוא מסגל להסתפק רק בעד אחד, כמו שנהוג אצל הגויים..."

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (יז, יא)

ימין ושמאל – אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל (רש"י)

מדוע גם כשהוא אומר לך על ימין שהוא שמאל אין לנטות מדבריו?

באר ה"חתם סופר": כי אם הקב"ה פסק מראש שיש לעשות כפי שפוסקים חכמי הדור, גם אם לנו נראה אחרת, ברור שהקב"ה לא יפקיר את כלל ישראל וינדאג שהחכמים יפקדו את הפסק הנכון והאמיתי על פי התורה. על כן חובה לשמע בקולם.

זאת ועוד – ממשיך ה"חתם סופר", לפעמים השמאל הוא המקום הנכון. היכן?

לדגמא: כשפוסעים אחורה ב"עושה שלום", משתחווים קדם לשמאל ואחר כך למיין, כי הקב"ה עומד, כבבכול, מול האדם,

"שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (טז, יח)

בלשון הכתוב "תתן לך" – אומר ה"ייטב לב" – טמונה הוראה לכל אדם מהי ההנהגה הישרה בדיני ממונות.

במדרש (ילקוט"ש תהלים תשכז) מובא המעשה הבא: אלכסנדר מוקדון הגיע לבקר את מלך מדינת "קציא" שמעבר להרי החשף.

מספר שם שמלך קציא יצא לקראתו עם מתנות רבות של זהב וכסף, אבל אלכסנדר מוקדון סרב ואמר שיש לו מספיק זהב וכסף בארצו, "לא באתי לכאן אלא כדי לראות כיצד אתם דנים דיני ממונות, ללמד מדרך המשפט שלכם". ומלך קציא הסכים.

לא עבר זמן רב, והגיעו שני אנשים לפני המלך. הראשון אמר: "אדני המלך, יש לי בעיה. קניתי שדה, וחרשתי ומצאתי אוצר קר מאד. והאוצר לא שייך לי, כי קניתי שדה ולא אוצר. ברצוני, אפוא, להחזיר את האוצר לבעליו – המוכר". אבל השני טען: "לא ולא, כשמכרתי את השדה, מכרתיה עם כל מה שבתוכה. האוצר שייך לי".

ומה פסק מלך קציא?

אמר לאחד מהם: "יש לך בן זכר?"

– "כן"

אמר לשני: "יש לך בת?" אמר לו: "כן". אמר להם: "שהבן והבת יתחתנו והאוצר יהיה שייך להם כמתנת חתונה".

ראה מלך קציא את אלכסנדר מוקדון, שהוא יושב ותמה. אמר לו: "האם לא דנתי נכון? אלו היה מגיע לפניכם מקרה כזה, כיצד הייתם דנים אותו?"

אמר לו: "הייתי הורג את שניהם, ואת הכסף לוקח לאוצר המלכות".

שאל אותו מלך קציא: "האם יורד אצלכם גשם? האם השמש אצלכם זורחת? אמר לו: "כן".

אמר לו [מלך קציא]: – "יש אצלכם בהמות?" אמר לו: "כן". אמר לו: "לא בזכותכם זורחת השמש ויורד הגשם, אלא בזכות הבהמות, דכתיב: 'אדם ובהמה תושיע ה' – אדם בזכות בהמה'".

נמצא לפי זה, אומר ה"ייטב לב", שישנן שתי סבות לכך שאדם הולך לדין תורה: אפשרות אחת, וכך הוא בדרך כלל, שאדם טוען: 'מגיע לי ממון מסים והלה מסרב לתת לי אותו'. אפשרות שנייה שאדם בא ואומר: 'איני יודע אם מגיע לי אותו ממון, אני סבור שלא, והלה אומר שכן מגיע לי'.

אלו הם שני סוגים שונים של דין תורה. באפן הראשון הנתבע לא ילך לבית הדין עד שיקראו לו לבוא, ואלו באפן השני הוא לבד מצד עצמו הולך לבית הדין כי הוא רוצה לגבר האם מגיע לו כסף זה או לא.

יסוד נפלא זה למדתנו כאן התורה הקדושה: "שופטים ושטרים תתן לך" – לא שיקראו לך לדין תורה, אלא כל פעם שיש לך ספק בדיני ממונות תרוץ לרב לשאל. אל תשתהה ותאמר: אם לא הוציאו מרשותי את הממון בנראה שהוא שלי, אלא תלך לגבר האם באמת מצד הדין והישר שלך הוא.

ונמצא ששמאלו של האדם היא בעצם ימינו של הקב"ה, לכן במקרה זה, השמאל חשובה יותר מהימין. אומנם, כל זה ביחס לאדם רגיל, אבל הצדיקים האמתיים הנעשים מרובה לשכינה, אצלם ימינו של הקב"ה היא גם הימין שלהם. יתכן אפוא מצב שאדם רואה שצד שמאל צודק, ואלו הם, הצדיקים האמתיים, רואים שהימין צודק – והצדק עמו. לכן "אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין", עליך לשמע בקולו, כי הוא מכיר את המציאות האמתית יותר טוב ממך.

"רק לא ירבה לו יוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וגו', ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" (יו, טז-יז) ואמר רבי יצחק, מפני מה לא נתגלו טעמי תורה? שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן, נכשל בהן גדול העולם. כתיב: 'לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו', אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתב: 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו'. וכתב: 'לא ירבה לו סוסים', ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתב 'ותצא מרובה ממצרם בשש' (סנהדרין כא ע"ב) שלמה המלך היה משכנע כי יוכל לעמד בנשיון הקשה. הוא סבר כי הסבה שבמקרים אלו כתבה התורה את טעמן של המציאות, היא כדי להודיע שמי שהענין אינו נוגע אליו, אינו מחיב לקימן. לאמתו של דבר, ההפך הוא הנכון, ודוקא בגללו כתבה התורה את טעמן של מציאות אלו, להודיע שאפלו גדול העולם עלול להפשל בהן. כך פרש בספר "טעמא דקרא". ובדרך זו מבאר הגר"א בספר "קול אליהו", את דברי הבריתא המובאת בגמרא במסכת שבת (יב ע"ב): "לא יקרא לאור הנר שמא יטא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא ובקש להטות. אמר, כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים: 'לא יקרא לאור הנר'". וכתב הגר"א, שפונתו היתה לדברי חכמי המשנה (שם יא ע"א) שלא פירשו את הטעם אלא רק אמרו: "ולא יקרא לאור הנר". ואלו בברייתא נתפרש הטעם "שמא יטא". וכשראה רבי ישמעאל את הטעם, סבר כי לו מתר לקרוא לאור הנר מאחר וברור לו שאף אם יקרא, יזהר שלא להטות את הנר. אכן, בסופו של דבר כמעט שנכשל [ויש דעה בגמרא שהוא נכשל], ואז אמר: "כמה גדולים דברי חכמים", וכונתו לחכמי המשנה, שאמרו "לא יקרא לאור הנר" ולא הוסיפו טעם לדבר, כי חששו שפתינת הטעם עלולה להביא פתח לטעות ולמכשול.

וכך הן כל גזרות חז"ל ותקנותיהם, יש לקימן גם במקום או בזמן שרואים ומבינים שטעם התקנה וסבת הגזרה אינם שכיחים או אינם מתאימים. וידועה בזה שיטת הגר"א, שמלבד הטעם הנגלה בתקנות חז"ל, ישנם עוד טעמים כמסוים שלא גלו לנו.

ובספר "באר יוסף" באר, שרבי ישמעאל בן אלישע ידע להעריך את פחות נפשו, והיה בטיח שזכירת קדשת השבת כה חזקה בקרבו, עד שאין שום סכוי שישפח ויטא. ואכן זו היתה האמת, אלא שמשמים פנו שובא ליד מכשול, כדי ללמדו שאין לשום איש בעולם להקל בתקנות חז"ל. וזו היתה התגלית שלו מהמקרה שארע לו, ועל כך קרא ואמר: "כמה

גדולים דברי חכמים", שלא הייתי אמור להפשל בעברה בשום אופן, ורק מפני שעברתי על תקנתם ארע לי הדבר. ואם כך בגדולים שבעולם, כשלמה המלך ורבי ישמעאל בן אלישע – קל וחומר לכל אדם שצריך מאד שלא לעבר על תקנות חכמים וגזרותיהם, בשום אופן ובשום מצב.

"תמים תהיה עם ה' אלקיך" (יח, יג) פעם שאל אחד מצדיקי הדור את רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל: "ר' נפתלי, כתוב בתורה 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' ולא 'חכם תהיה'. כנראה שתמימות גדולה יותר מחכמה!" ענה ר' נפתלי: "נכון, תמימות גדולה יותר מן החכמה, אבל כמה חכמה צריך יהודי כדי שיוכל לבוא למדרגת התמימות..."

"לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (יט, טו). בפסוק זה – אומר ה"בן איש חי" – נרמז האפן הראוי בעשיית התשובה.

המלה "עד" מרמזת לענין התשובה, שכן "עדי" הוא תכשיט, שנאמר: "ותבאי בעדי עדיים" (יחזקאל טז, ז), וכן נאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים" (תהלים פא, ו) – זה רביד הזהב שתלה לו פרעה על צוארו, ותשובה, על כל חלקיה, תכשיט גדול וחשוב היא לאדם. והנה, שלשה חלקים ישנם בעבודת התשובה: תשובה [הינו לשוב מדרך הרעה], תפלה וצדקה. אדם עני שאין לו ממון, אינו יכול לתת צדקה, ואצלו עבודת התשובה מרובת משני המרכיבים האחרים בלבד – תשובה ותפלה. אבל עשיר שיש לו אמצעים לתת צדקה – מחיב גם בחלק הצדקה. שאדם לא נעשה תשובה ויסתפק רק בתפלה, או להפך – זה לא שייך. ישנם שני חלקים שהם הכרחיים – תשובה ותפלה, ומי שהוא בעל יכולת – מחיב גם בצדקה. אומרת, אם כן, התורה הקדושה: "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" – אי אפשר לעשות תשובה על עון וחטאת באמצעות "עד" אחד – חלק אחד מיתכשיתי התשובה, אלא "על פי שני עדים, או שלשה עדים" – עבודת התשובה דורשת לכל הפחות שני חלקים – תשובה ותפלה, ועדיף שלשה – גם צדקה. על דם "יקום דבר". מוסיף ה"בן איש חי", "ותרבי ותגדלי", תרבי בחכמה ותגדלי בממון. ואז "ותבאי בעדי עדיים" – עדי אחד, עדיים שנים, סוף הכל שלשה.

ענינים מתוך הספר "מתוך האור" על ספר תהלים חלק ראשון

"כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים" (יב, ז) המושל דוד המלך את חכמת התורה ל"כסף צרוף". ובאר בזה ה"שפת אמת", שפשם שאת הכסף צורפים על ידי ששמים אותו בתוך האש, והחם מזקק אותו מפל הסיגים – כך כשאדם לומד את התורה הקדושה באפן הראוי ומקדש את עצמו, האור שבתורה מנקה ממנו את כל הפסולת והסיגים, והוא נעשה ככסף צרוף. ועל כך נאמר (ירמיהו כג, כט): "הלא כה דברי כאש נאם ה'" – התורה מזככת את האדם, כאש המזככת את הכסף.

לעילוי נשמת

ר' משה אליעזר

ב"ר אלתר יצחק

לקס

נלב"ע י' כסלו תשע"ח

תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' יצחק זאב הכהן

ב"ר גדליה

נלב"ע ד' ניסן תש"פ

תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' מרדכי יוסף

ב"ר משה אליעזר

נלב"ע י"ז אייר תשס"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת שרה ע"ה

ב"ר יצחק יעקב

לקס

נלב"ע י"ד אב תשפ"ד

תנצב"ה